VILNIUS. Antradienis, 1930 m. Spalių mėn. 1 d. IV metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS.

Pirmyn!

№ 19 (75)

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

ORESPONDENCIJOS Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1. Skrzynka Nr. 115. Red. adr ul. Bonifraterska 6—2. Telef. 9-58.

EINA DU KARTU PER MĖNESĮ

Prenumerata: Lenkijoj metams 4 auks., pusei metų 2 auks. Lietuvoj metams 4 litai, pusei metų 2 lit. Užsieniuose dvigubai. Atskiras numeris 20 sk.

Neužpelnytų nuopelnų pasisavinimas.

Žymus laimėjimas fašistų ir komunistų Vokietijos parlamento rinkimuose, mūsų šuleriams vėl davė progos pasidžiaugti ir demokratinę santvarką spiaudyti. Jei tik kas kur įvyksta, tuojau mūsų smurtininkai ima parlamentarizmo ir demokratijos „ligas" skaičiuoti ir džiaugtis, kad juos kiti seka. Suomijos lapuiečiai tebetriukšmauja, Lenkijoj areštuoja ir sodina į kalėjimus buv. parlamento atstovus, Latvijoj A. Bergas ir Pone kursto ūkininkus eiti į Rygą ir gelbėti iš kalėjimų prasivogusius bankierius, o Vokietijos rinkimai davė parlamentui šimtą septynius fašistus!

Tai vis, anot „tautos vadų", esą riškūs demokratijos negaliavimų simptomai, kurie ir akliems rodą, kad senosios vertybės dūžta, o jų vieton stoja „naujos". Vadinasi, „mes einam tikru keliu, paskui mus seka Europa"!—dieną dienoj kartoja mūsų šuleriai. Bet pažiūrėkime, kas gi tos „naujos vertybės"?

Lietuvoj, kaipo neišvystytos pramonės ir atsilikusio žemės ūkio krašte, nebuvo riškaus klasinio pasiskirstymo, nebuvo ir aštrios klasių kovos. Todel ir diktatūros pas mus įsigalėjimas aiškinamas tuo, kad „naujųjų vertybių" kurėjai, grobdami valdžią, turėjo vienintelį „kilnų" tikslą: pasipinigauti. O keturių metų tos „kūrybos" praktika pakankamai įrodė, kad mūsų „tautos vadai" ir vadukai, smurtu laiko savo rankose valdžia tik del to, kad valdžia jiems yra neišsemiamas pralobimo šaltinis!

Bet kitur besikuriančioms „naujoms vertybėms" įvertinti, gruodžio 17 nakties „idealai" ne visai tinka, nors kai kur ir netoli nuo to.

Vokietijoj šimtą septynius fašistus pasiuntė parlamentan ne stambioji ir net ne smulkioji buržuazija, bet nusigyvenusios miesčionijos ir alkanos, deklasuotos inteligentijos sluoksniai.

Po didžiojo karo Vokietija, nustojusi žymios dalies anksčiau valdytos teritorijos ir apdėta kontribucijomis, atsidūrė labai sunkiose ekonominėse sąlygose. Kilo nedarbas, skurdas, nepasitenkinimas esama padėtimi. Tą aplinkybę panaudodami zoologiniai patriotai, metė demagogišką šūkį, kad reikia pasiliuosuoti iš Versalio sutarties varžtų, apkarpyt žydiškų bankierių apetitus, atstatyti sienas, o tada gyvenimas pagerės. Tuo demagogišku šūkiu jie ir sutraukė aplink save nemažą skaičių avantiūras mėgstančių pasekėjų—lumpenproletarus.

Sustiprėjo žymiai ir antrojo kraštutinumo šalininkai—komunistai.

Vokietijos darbininkas, kuriam revoliucija žadėjo gerbūvį ir demokratiją, kaipo kelią į socializmą, dalinai yra nusivylęs. Vokietijos darbininkas iškovojo demokratiją, bet kapitalo interesų priešingumai užkrovė jam sunkias naštas, pagimdė nedarbą ir skurdą.

Darbininkui pradėjo rodytis, kad demokratija, kaipo kelias į socializmą per ilgas, netinka. Todel dalis darbininkų mėgina ieškoti trumpesnio. Ūkio krizis ir buržuazinės demokratijos bejėgiškumas ir nemokėjimas, arba nenoras kovoti su nedarbu, pagimdė labiau suvargusiuose darbininkų sluoksniuose nepasitenkinimą ir iškėlė norą pakeisti demokratiją Maskvos diktatūros pavyzdžiu.

Šituo tik ir išaiškinamas komunistų įtakos padidėjimas.

Vienok šie abiejų kraštutinių grupių laimėjimai visai nerodo, kad čia būtų mūsų

šarlatanų nuopelnas ir kad Europą įsikibo „sekti“ bobos užjotą Smetoną, jo švogerį Tūbelį ir K-o, kaipo pavyzdingus „naujųjų vertybių“ kūrėjus. Todel džiaugsmas visai ne vietoj, ypač kad su tokiais „argumentais“ nepasiseks ir Lietuvos darbo žmonių apmulkinti.

Jei Vokietijoj įsigalėtų kraštutinumai, jie sukurtų tokias „vertybes“, kurios karčiai atsirūgtų ne tik prasivogusiems „tautos vadams“, bet ir Lietuvai, kapo valstybei.

Fašistų jomarkui praėjus.

„Vytautas Lietuvą apkeliavo ir dvasią sukėlė vieningame pasiryžime įvykdyti jo testamentą“—paskelbė fašistinė spauda. Tas „testamentas“ rugsėjo m. 8 d. dalinai tapo įvykdytas, nes Vytautas po 500 metų, jo „ainių“ sumanymu paskelbtas Lietuvos „karaliumi“.

Dievui dėkų jau turime ir vieną „karalių“, nors pakol kas senai supuvusį, bet ne ką padarysi, kad iš gyvųjų nesusirado tinkamo kandidato. Voldemaras sėdi šnipų apgultas Plateliuose, o Smetona, pačių fašistų žodžiais betariant, perdaug jau mizernas sutvėrimas, ir perdidelis asilas, kad būtų buvę galima, sulig Grigaliuno—Glovackio projekto, steigti Lietuvoj smetoninę dinastiją. Pastaruoju laiku visų krautuvių languose policijos įsakymu, šale Vytauto paveikslo, buvo išstatytas ir Smetonos, bet tas ne tik nesukėlė reikalingo „entuziazmo“, greičiausiai pakenkė ir paties Vytauto autoritetui. Toks sugretinimas dviejų „tautos vadų“ ir aktingesniuose fašistuose iššaukė abejones del Vytauto „didvyriškumo“, turint galvoj jo „ainio“ Smetonos „didžius darbus“.

Per trejus su viršu metus, fašistai „sėmė stiprybę iš praeities“, knaisiojosi po supuvusius grabus, bet nieko negalėjo „pasemti“ ir neprisirinko drąsos padaryti didesnį žygį: paskelbti Smetoną Lietuvos „karaliumi“. Po ilgų svyravimų, pasitenkinta tuo, kad rugsėjo 8 d. kas met bus skaitoma „karališka“ šventė.

Kai kas jau sako, kad Lietuva katalikizmo kraštas, kad mūsų tauta garbinanti autoritetus, stabus, kad Vytauto jomarkas, tai buvusi vienintėlė ypatinga kalba, kurią lietuviai visų geriausiai supranta. Tokį įvertinimą mes pirmon galvon girdėjom ir savo „brolių“ latvių. Bet gal ne visai taip. Jei istorinės sąlygos lietuvių tautai ir neleido pasivyti savo kultūringus kaimynus, tai tvirtinimas, kad lietuviai nori vergauti, kad gyvena tik romantika, visokiais maskaradais ir jomarkais, yra truputi perdrąsus. Perdaug jau didelis 500 metų tarpas šių dienų lietuvių tautą skiria nuo anų, puslaukinio gyvenimo ir bandos vadų garbinimo laikų. Kas, kas, bet jau artimieji kaimynai galėjo puikiausiai įsitikinti ir įžiūrėti to Vytautinio jomarko dirbtinumą.

Fašistinė spauda, o taip pat ir pats Smetona savo kalboj tvirtina, kad be Vytauto šiandie neturėtume ir nepriklausomos Lietuvos. Tokius niekus gal tik Smetona ir jo samdomi pakalikai ir tegali pliaukšti. Nepriklausoma šių dienų Lietuva tai nėra nei Vytauto palikimas, nei diplomatų prieškambariuose Smetonos išsėdėtas padarinys. Kitos naujosios valstybės, kaip Latvija, Estija, neturėjo savo Vytautų, bet jos yra taip pat nepriklausomos. Naujasiąs valstybes pagimdė ne karaliai ir „tautos vadai“, bet didysis karas, Rusijos ir Vokietijos revoliucijos ir po jų, didžiųjų valstybių jėgų santykio persigrupavimas. Svarbų vaidmenį sulošė ir naujųjų valstybių liaudies ginkluotos kovos už nepriklausomybę. Ir jei šiandien latviai ir estai džiaugiasi, kad jie tautinėj valstybėje gali laisvai kurti sau geresnį gyvenimą, tai mes tuo pasidžiaugti negalime. Jie neturėjo savo kunigaikščių, karalių, bet šiandien tos valstybės valdosi demokratiniu būdu, visi piliečiai turi lygias teises, o mes turėjome „karalius“, tai dabar irgi turime „tautos vadą“ ir jo ginkluotų samdinių bandą, kuri smaugia mūsų politinį kultūrinį ir ekonominį gyvenimą. Ten, iš surinktų mokesnių, kelia krašto ūkį, gerina visos šalies gyventojų ekonominį būvį, o mūsų „tautos vadai“ žmonių pinigus leidžia maskaradams, baliams ir įvairiems jomarkams, samdo gaujas policijos ir žandarų, kurie įsako žmonėm garbinti „tautos vadus“ ir iš supuvusių grabų kasamus viduramžio barbarų lavonus.

Kai Lietuvos liaudis iš okupantų „tautos vadų“ vergovės pasiliuosos, tada gal ir mūsų kaimynai, kuriuos atstovauja K. Skalbės kalibro „demokratai“ įsitikins, jog jie klydo.

P. Veteranas.

Socialistiškas aktivizmas ir demokratija [1])

Prisipažinsiu, — maloniai nustebau, išgirdęs atgarsį, kurį sužadino mano išvadžiojimai, tilpę 16—17 N-ie. Matyt, pas draugus esama vis tik didesnio toms problemoms susidomėjimo, nekaip man pradžioj atrodė. Todel tebus man leista čia atsakyti į d. **Dgn.** tilpusius tame N-je išvadžiojimus ir, būtent, ne del mano asmens, bet paties dalyko dėliai.

Man atrodo, tenka labai džiaugtis, kad d. **Patronas** ir **Karušis** pasijuto po mano išvadžiojimu paskatinti iksiolinę socialdemokratijos taktiką kritikuot ir iš padarytų klaidų daryti išvadas del ateities. Tačiau d. **Dgn.,** regis, priklauso prie tų, kurie yra tikėte įsitikinę patentuotos vokiečiu socialdemokratijos neklaidingumu. Sunku besiginčyti su tikinčiaisiais. Todel, šit, ir pastebėjo d. Dgn. rašinio gale, kad mano argumentai „vargu ka begalėsią įtikinti“. Tikin-

[1]) Diskusinis straipsnys.

čiuosius sunku įveikti proto argumentais. Tikėjimo esmė glūdi tame, kad atmetama į šalį kritiškasis protas. Gana pažymėtina, kad d. Dgn. man primeta mintį, esą aš netikįs, jog socializmas pajėgs kuomet nors suburti apie save tautos daugumą. Apie tai mano straipsny, be abėja, nėra nė žodžio.

Vokiečių tautos susirinkime socialistai turėjo iš 421 mandato 185, vadinas, bent kiek mažiau, kaip pusę. Jau yra buvę parlamentų, kur socialistų buvo absoliutinė dauguma. Kodel tai negalėtų atsitikti vėl? — Tai ne lemiantis klausimas. Butų visai beprasmiškas iškraipymas mano straipsnio, man primesti, kad aš ginąs „sąmoningosios mažumos" diktatūrą, kadangi aš netikįs į tai, jog socialistų partija galėtų savo idealu patraukti tautos didžiumą. Ką aš esu pabrėžęs, tai kad kaip tik **ir ši socialistinės partijos didžiuma neužtikrina arba, tikriau sakant, negali užtikrinti savo galybės,** matydama sėkmingai besivystančią ideologiją ekonomiškai valdančių sluogsnių, kurie pasitraukia nuo demokratijos dirvos, kai nemato ją pakankamai garantuosiant jos, buržuazijos, ekonominę galybę. Tiesa, drg. Dgn. susigriebęs patvirtina, kad bet koks teisėtumas, įstatymai, balsuojamos kortelės ir tam panašūs dalykai yra tik gal gražūs, bet tušti žodžiai, jei už jų nestovi reali pajėga, tačiau kitoj vietoj jis pats labai raukydamasis nušneka, kaip tai ir dera patentuotam socialdemokratui, apie „kumščio garbinimą", kuo jis, matyti, įtaria mane. Bet tą realę pajėgą jis nori paremti „organizuotu kumščiu", arba (!?!) „teisėtumo pajautimu..." „Organizuotas kumštis" jam vis delto toks nemalonus daiktas, kad jis jį mielai atidėtų šalin ir pasitenkintų vienu „teisėtumo pajautimu..." Ytin pavydėtinas idealizmas, labiau tinkąs miesčioniškam teisės profesoriui, ne kaip proletariškam publicistui. Beje, gyveno prieš kokią pusę šimto metų vienas toks miesčioniškas profesorius teisininkas vardu **Jhering.** Jo yra trumputis, bet labai turiningas rašinys „Kova del teisės", kuris labai vykusiai informuoja apie teisės kilimą. Kai kas tame rašiny, žinoma, yra perdėta. Bet yra ten keletas puslapių, kuriuos ir šiandien dar kiekvienas gali sau pasiskaityti šiltai ir karštai. Ta jo knygelė labai tiktų pasimokyti, tarp ko kita, ir klūpčiojantiems prieš įstatymus socialdemokratams. Štai kame kintamasis taškas: **pervertinimas formališkojo teisėtumo ir nedavertinimas reališkų pajėgos veiksnių,** einas nuo tarptautinės socialdemokratijos. Neiškęsiu stačiai nepasakęs, kad lietuviškos socialdemokratijos, kaip ir kitų tos pat šeimos partijų bendra klaida buvo toji, kad jų tinkamu laiku nepasiimta tverti kovos grupės bei cėlės kariuomenės tarpe. Tą pačia klaidą padarė ir vokiška socialdemokratija: paleido iš rankų ginklo pajėgą. Žinoma, lengviau kritikuot po laiko, nekaip dalykų eigą numatyti. Bet, — tai tenka nuolat kartoti, — mokykimės iš savo pačių klaidų, užuot perdaug besikalę sau į galvą patentuotos vokiečių socialdemokratijos neklaidingumą.

Drg. J. Dgn. abejoja, kad socialistų nepasisekimai butų galima aiškinti jų demokratinio teisėtumo per dideliu vertinimu. Jam nesą suprantama, kodel demokratiškai nusiteikęs socialistas turis būti pasingas. Štai čia ir yra kintamasis taškas, kas gi tikrai yra „demokratija" ir „demokratiškai"? „Įstatymams ištikimiems" socialistams, kaip aš juos vadinčiau, visumet vaidenasi iliuzija: jie „idealinę demokratiją", vadinas, abstraktišką, niekumet neįvykdomą šioje žemėje, bent niekumet grynoj formoj neįvykdomą idealą painioja su „realine demokratija", t. y. su formos, šešėlio demokratija, po kuria besislepia pinigų maišo diktatūra. Manydami giną tą pirmąją, jie dažnai esti advokatais tos antrosios. Per toli nuklystume, toliau benagrinėdami čia tą problemą. Pasirūpinsiu tik drg. J. Dgn. atsakyti į jo klausimą. Dgn. J. Dgn., be abejonės, nori nuversti Lietuvoje besančią vyriausybę, jei reiktų, — net ir ginklo pagalba. Iš kur jis tam gaus teisės? Iš savo teorijos taško jis elgtųsi, kaip demokratiškasis socialistas nenuosakiai, kadangi juk jis visai nėra tikras, kad lietuvių tautos absoliutinė didžiuma yra už tai. Kaipo „įstatymams ištikimas" socialdemokratas, jis visų pirma, turėtų del to padaryt visos tautos atsiklausimą. Jis man atsakys, — tai absurdas! Tokių absurdiškų išvadų prieina, turi prieiti jo nuosakus laikymasis savojo idealo. Laikantis įsikibus teisėtumo, lemiančioj situacijoj dažnai tenka liktis pasingu. Esti gyvenime momentu, kada reikia turėti drąsos, veikti be įgaliotojų. Nevisada galima parūpinti tautos įgaliavimą. Juristikos terminu, jei galima tuo atveju prileisti — jos sutikimas. Ta prasme aš pritariu drg. **Karušio** ginamai „demokratinei diktatūrai". Kai vokiečių socialdemokratai 1918 m. laimėjo, jiems būt užtekę vieno plunksnos pabrėžimo, ir jie būt galėję stambiesiems žemininkams duot mirtiną smūgį. Reakcija buvo bejėgė. Jie galėjo tą smūgį suduot. Jie nepasiryžo. Jie patiekė tai parlamentui. Šiandien vokiečių stambioji žemininkija yra politiškai tvirtesnė, negu bent kuomet, ir Vokietijos reakcija remiasi didžiumoj jos ekonomine galybe. Kaip tik Vokietijoj, patentuotos socialdemokratijos šalyje, galėtu drg. J. Dgn. prisižiūrėti, kiek čia yra pražiopsotų progų ir čia taip pat atsakymą gauti, kodel demokratiškai nusiteikęs socialistas dažnai esti pasingas. Savo straipsny aš citavau vieną italų istoriką, kurs rašė: „Socializmas turėjo galią krašte, bet jis nežinojo kas jam su kraštu daryti". Ir štai atėjo fašistai. Jie socialistams išplėšė iš rankų valdžia, nes jie žinojo, ko jie nori. Šiandien galėč pasakyti: 9 lapkričio 1918 m. socializmas turėjo galią Vokietijoje, bet jis nežinojo, ko jis nori. Atodaira už atodairos, — jis neatsiraitė rankovių darbui. Jis pasitenkino pusėmis visose srityse. Jis nepadarė įvykusių faktų. Koks rezultatas? — Po 12 metų 100 neabejotinų fašistų reichstage ir perspektyvos nacionalistinės diktatūros. Aš nesu šalininkas Maskvos, ką drg. J. Dgn. gal būtų linkęs man primest, bet aš manau, kad **ne** visa tai, ką daro maskviečiai yra netikę. Ką maskviečiai daro blogai ir ką jie daro teisingai, čia apie tai mes nekalbėsim. Tik viena: kur stovi Maskvos jaunimas, ir kur stovi šių dienų Vokietijos jaunimas? — 14 Rugsėjo 1930 m. rinkimai Vokietijoj mums davė į tai atsakymą. Vokiečių jaunimas, išauklėtas demokratinėj respublikoj esančiose mokyklose, stovi fašistų liogeryje. Ar būt galėję tai įvykti prie maskviškos sistemos?

Jurgis Irvėnas.

Kelios pastabos prie straipsnio „soc. aktiv. ir demokratija".

Kas „patentuotas", o kas nepatentuotas socialistas, sunku pasakyti, o gal ir nereikėtų tokių neaiškių terminų vartoti, juoba, kad socialistiškojo aktivizmo klausimas galima ir be tokių skirstymų sosialistų į rūšis svarstyti.

Del savęs turėč pasakyti, kad man yra svetima mintis teisinti visus socialdemokratų žygius praeity. Ne apie tai ir eina. Svarbu, man matosi, teisingai suprasti tuos žygius išeinant iš tuometinių sąlygų. Pav., kai drg. Irvėnas mini kai kurias socialdemokratų klaidas, kad ir vokiečių s.-d. nesugebėji-

mą paimti gikluotą pajėgą į savo rankas, arba jų nenorą „vienu plunksnos pabraukimu" apsidirbti su dvarininkų luomu ir tuo pat metu užtyli, kad vokiečiai po karo ginkluotą pajėgą kūrė pilietinio karo įkaršty (tarpusavės ginkluotos darbininkų kovos) arba, kad apsidirbimas su dvarininkais, siaučiant krašte badui, būtų reiškęs dar didesnį badą ir net visišką suirutę, tai tokio klaidų iškėlimo negalima pavadinti teigiamu. Iš tokio „klaidų" nušvietimo gauname kaltinimus, kurie ateičiai nič nieko nepasako, o ir reikalo išaiškinimui nieko nepadeda.

Manau, kad ir šiuo savo antruoju straipsniu drg. Irvėnas neįrodė, kodel demokratiškai nusiteikęs socialistas turi būti pasingas ir leisti sau, kad ir fašistams ant sprando jodyti. Masių pasingumo priežastys vargiai galima surasti „ištikimume įstatymas" arba „demokratiško teisėtumo dievinime". Nesunku būtų nurodyti visa eilė pavyzdžių, kur socialistai **demokratai** sugebėjo ir sugeba mases prieš fašizmą sumobilizuoti.

Reikia visu griežtumu pabrėžti, kad nėra tokių socialistų, kurie „garbintų" demokratiją kaipo tokią, vien tik todel, kad tai yra demokratija ir **formaliai** visų piliečių teises prieš įstatymus sulygina. Jei mes socialistai esame demokratai, tai tik išeidami iš to supratimo, kad demokratinė tvarka duoda palyginamai geriausias sąlygas darbininkų klasės kovai. Juk ir demokratinės konstitucijos rėmuose darbininkų judėjimas gali merdėti. Taigi, reali darbininkų judėjimo pajėga duoda demokratiškai formai turinį. Priekaištas, kad kai kurie socialistai „idealę demokratiją" painioja su „realia demokratija" yra visais žvilgsniais nerimtas, ir atsiduoda demagogija. Prieš priekaištą, kad socialistai dažnai esą pasidarą pinigų maišo advokatais, kol jis niekuo neparemtas, nieko netenka ir atsakyti.

Mums svarbu šiandien, kalbant aktivizmo klausimu išsiaiškinti vienas dalykas: ar Lietuvos socialdemokratija padarė viską, kas buvo jos pajėgose, kad išvengus fašistų diktatūros Lietuvoje. Jei nepadarė, tai kodel ir kokia turi būti mūsų politika dabar, kad greičiau pašalinus diktatūrą ir kokia ateity, susidarius Lietuvoj prielankesnėms veikimo sąlygoms. Taip pastačius klausimą ir užsienio partijų kovos pavyzdžiai gali padėti daug ką išsiaiškinti.

J. Dgn.

Taip ir netaip [1]).

(Socialistiško aktivizmo klausimu).

Pajudintas d-go Irvėno socialistiško aktivizmo klausimas iššaukė visą eilę diskusinių straipsnių, tilpusių pereituose numeriuose „Pirmyn".

Jau pats faktas, kad iškeltasis klausimas suįdomino daugeli draugų rodo, jog jis vertas visapusiško nušvietimo.

Viso iškeltojo klausimo centras sukasi apie tai, kodel šiandie Lietuvoj viešpatauja neatsakomingų fašistų banda, o Lietuvos darbo žmonės, kurie tą valstybę savo rankomis sukūrė ir pastatė, yra padaryti trečios rūšies, be jokių politinių teisių įnamiais? Kas tame kaltas ir kur tos nelaimės priežastis glūdi?

Į šiuos klausimus, „Pirmyn" 18 n-ry, mėgina atsakyti d-gai Patronas ir Karušis. Pirmasis iš jų tvirtina, kad L.S.D.P. padarė nedovanotiną klaidą susidėdama koalicijon su Valst. Liaudininkų partiją, kurioj telpa maišatis žmonių, nežinančių ko jie nori ir ko jie siekia. Todel nėsą buvę galima nustatyti aiškios koalicinės vyriausybės veikimo linijos ir iš tos priežasties koalicija susibankrutijusi. Nors liaudis ir buvusi aktinga, kupina pasiryžimo ginti savo teises, bet koalicinė vyriausybė kapituliavusi prieš fašistinį kumštį, pasaldintą garsiuoju Voldemaro laišku, žadėjusiu laikytis konstitucijos. Žodžiu, d-go Patrono tvirtinimu, demokratinė koalicija buvusi bejėgė, lygi negyvu gimusiam kūdikui, ir kaipo tokia, negalėdama pasireikšti kūryboje, turėjusi būti palaidota, užleidžiant vietą fašistų bandai. Pridėjęs dar prie to, kad kai kurie demokratinės vyriausybės nariai elgėsi išdavikiškai, daro išvadą, kad fašistų įsigalėjimo kaltininkais yra koalicijos daugumos vadai, o L. S. D. Partija, susidėdama su v. liaudininkais tiktai save susikompromitavusi.

Čia lyg ir norėtusi su d-gu Patronu sutikti, kur jis kalba apie koalicijos bejėgumą del vadų ištižimo. Bet ar galima tame kaltinti vien tik liaudininkus, kaipo užkietėjusius „vadų" kulto garbintojus, kurie sako, kad tik „vadai" stovi liaudies reikalų sargyboj ir tik „vadai" tegali išvesti liaudį į „žadėtą žemę"? Ar kartais „vadų" liga neserga ir socialdemokratija? Komunistai „vadų" liga jau susirgo nepagydomai. Jie ne tik gyvuosius savo „vadus" garbina ir priduoda jiems popiežišką neklaidingumą, bet ir prieš supuvusius lavonus meldžiasi. Bet kaipgi su socialdemokratais? Šis tai klausimas man ir rūpėjo iškelti.

Aš neneigiu, kad vienas kitas asmuo, didesnių gabumų ir platesnio pasiruošimo, politinėj partijoj daug reiškia ir atsakomingame valstybiniame darbe gali daug daugiau nuveikti už mažiau gabų ir mažiau pasiruošasi. Bet tai ir viskas. O partija, kaipo kolektyvas, nieku būdu neprivalo akių užmerkti ir nematyti **ką vadas veikia ir kur veda.** Pas mus, rodos, kaip tik ir buvo perdaug didelis duotas vadams kreditas. Pastatėm vidaus reikalų ministeriu advokatą Požėlą, švietimo ministeriu prof. Čepinską. Rodėsi labai gerai ir saldžiose svajonėse užmigom. Kaipo socialdemokratams, jiems nieko negalima prikišti. Bet **jie nebuvo ir nėra politikai.** Kai reikėjo pašalinti kokį nors, žmones iki gyvo kaulo daėdusį, nuovados viršininką, arba aršų krikdemų agentą mokytoją, tuojau buvo užkliūta „įstatymų", „specialybės" ir tam panašių neliečiamų „šventenybių". O tie tipai matydami, kad stipriai laikosi, dar labiau ėmė rausti demokratinės vyriausybės pamatus ir pagreitino žlugimą.

Jei pravedimui reikalingų reformų ir perorganizavimui valstybinio aparato (kas būtinai reikėja padaryti) kliudė liaudininkai, jei socialdemokratai jautėsi silpni ir organizuotų jėgų pakankamai neturėjo, reikėjo nieko nelaukiant **sušaukti partijos suvažiavimą, perstatyti tikrą padėtį ir išeiti iš koalicijos,** bet ne tupčioti ištisus šešius mėnesius ant vietos. Socialdemokratai susikompromitavo ne už tai, kad susidėjo su v. liaudininkais, bet už tai, kad **matydami jog nieko negali veikti, su jais ištisus šešius mėnesius sėdėjo.** Jei socialdemokratai būtų porą, trejetą mėnesių prieš gruodžio perversmą iš koalicijos pasitraukę—fašizmo Lietuvoj nebūtų buvę. Pirmuosius trejus metus būtume turėję krikščioniškai liaudininkišką „demokratiją". Voldemaras su Smetona būtų sėdėję, jei ne ištremime, tai durnių namuose, o ponavę būtų klerikalai padedami liaudininkų. Ketvirtojo seimo rinkimai galėję būtų duoti ir kiek kitokius rezultatus, atsižvelgiant į tai, ant kiek S.D.P. per tą laiką būtų pasiruošusi ir sustiprėjusi. Blogiausiu atvėju, galėjo duoti tą patį. Partija padarė nedovanotiną klaidą, kad **leido vadams per ilgai sėdėti ministerių kėdėse.**

[1]) Straipsnis diskusinis. Red.

Dabar už tai brangiai užmoka.

D-gas Karušis irgi būtų linkęs tos nelaimės kaltininkų ieškoti koalicijos viršunėse. Bet jis kelia mintį, kad ir pati Lietuvos liaudis nebuvusi pakankamai aktinga. Tačiau d-gas Karušis nesitenkina vien to laiko faktais. Jis siekia truputi toliau, žvelgia atgal visus 25 metus ir to laiko bėgy randa, kad Lietuvoj buvusios tokios politinio, ekonominio ir kultūrinio gyvenimo sąlygos, jog Lietuvos liaudis ir negalinti būti aktinga. Ji kaipo klero nukamuota tebėsanti tokia pat juoda, kaip prieš Penktųjų metų revoliuciją ir jai praūžus iki karui. Parodytas 1926 m. seimo rinkimų kompanijoj liaudies aktingumas ir politika susidomėjimas, buvęs **nesąmoningas masių pasireiškimas, vien tik stichiniai išreikštas nepasitenkinimas klerikalų režimu!**

Šį d-go Karušio tvirtinimą tyčia pabraukiau kaipo vieną iš svarbiausių. Bet man kyla mintis, ar tik d-gas Karušis šios „gudrybės" nebus pasisėmęs iš „L. Aido"? Ten mes nesenai skaitėm, kad Lietuvos liaudis, rinkdama seimą, rinkusi **„numerius"**, visai negalvodama ir nesuprasdama kas iš tų „numerių" išeisią!

Jei šitaip tai, reikia pasakyti, kad d-gas Karušis, matuodamas Lietuvos liaudies politinį susipratimą, visiškai nenutaikė ir šūvį paleido, kaip rusai sako—„za molokom". Nepadės čią nė d-go S. Kairio autoritetas, kuriuo jis mėgina remtis.

1926 m. seimo rinkimuose Lietuvos liaudis aiškiai ir **sąmoningai pasakė, ko ji nori ir ko ji siekia.** Jei Lietuvos liaudyje socialistinė mintis nepakankamai išvystyta, tai tam yra kitos priežastys, kurias savo laiku dar teks aptarti. Bet, kad šiandien liaudies susipratimas būtų toks pat, koks buvo prieš 25 metus, to netvirtina niekas, išskiriant „L. Aidą". Per trečiojo seimo rinkimus liaudis pasmerkė klerikalus su jų režimu ir patikėjo krašto valdymą demokratijos „sargams", su vilčia, kad jie tą įkirėjusį klero režimą pakeis. Iš to aišku, kad jau ir daugelis Lietuvos moterių nebetiki „vadovams į dangų".

Deja, Lietuvos liaudis nusivylė, jos norų niekas netenkino. Valstybės priešaky atsistojo tokie „sargai", kurie liaudies reikalų nesuprato ir nemokėjo patenkinti. Įsivaizdinkite, kad ir tokius dalykus: socialdemokratas vidaus reikalų ministeris, o policija muša lazdoms darbininkus, smaugia, dusina valstiečius, deda už menkniekius pabaudas, mokesčius lupa koja primynus. O tuo laiku įvairūs patamsio gaivalai kursto visaip žmones ir pirštu rodo: „ana, „žiūrėkit, tai jūsų valdžia, išsirinkot!" Bet žmonės kenčia, laukia, gal bus kokios permainos, gal taip greit nesuspėjo... Pradėjo galvas kelti nakties „ritieriai", organizuotis fašistinės bandos, iš kaimų ir miestelių važiuoja delegacijos pas ministerį pirmininką su pranešimais apie pavojų, prašo imtis priemonių, arba duoti nurodymus kas daryti. Bet p. Sleževičius parodo duris ir pasiūlo delegatams; „pravėdinti karštas galvas"! Taip pat ne kartą pasielgė ir vidaus reikalų ministeris Požėla. Tai vadinasi demokratijos „sargai"!

Tačiau, nežiūrint, kad per šešius mėnesius demokratinė valdžia liaudžiai nieko nedavė, liaudis skaitė, kad valdžia yra „mūsų" ir jei ne šiandien tai rytoj įves palengvinimus.

Žmonės tikėjosi iš valdžios daug gero sulaukti. Todel ir artinantis perversmo pavojui ruošėsi demokratinę valdžia ginti. Kaimuose ir miesteliuose organizavosi ginkluoti būriai, kareiviai įtemptais nervais laukė, kada valdžia pašauks ginti nuo banditų. Pav. Kedainių artilerijos pulkas nešauktas buvo išėjęs, bet gavo grįžti atgal, nes nebebuvo ką ginti!

1927 metais plačiai važinėdamas po provinciją visur vienaip vien girdėjau piktus išmetinėjimus: **„Mes jus išrinkom, o jūs mus pardavėt ponams"!** Tas man matos yra pakankamas įrodymas, kad žmonės ne „numerius" rinko, kaip iš Gustainio pasiskolinęs tvirtina d-gas Karušis, bet **žinojo ką renka, žinojo ko nori.**

Ir šiandien Lietuvos liaudis žino ko nori, supranta, kas dabar Lietuvoj dedasi. Mūsų liaudžiai trūksta organizacijos, bet aktingumo ir pasiryžimo savo teises ginti —pakaks. Tai liudija ir Tauragiškių didvyriškas žygis, kurio trejų metų sukaktuves paminėjom.

Liko paliesti dar viena, d-ro Karušio iškelta svarbi mintis.

Draugas Karušis, „realaus politiko" akimis bežiūrėdamas, įžiūrėjo vieną džiuginanti dalyką, būtent: **„demokratinę diktatūrą"**, ir su išradėjo pasigerėjimu mėgina aiškinti, kad tai būsiąs toks puikus dalykas, su kuriuo sutinką ir v. liaudininkai, einantieji draug su socialdemokratais viename antifašistiniame fronte. Reikėtų manyti, kad toji „naujovė" tai bus priešfašistinės kovos doktrina, o jos spiritus movens: „mirtina kova reakcijai". Bet jei tai būtų valstybės valdymo forma, tai man, nesigilinant į jos esmę, jau pats pavadinimas „demokratinė diktatūra" nepatinka. Manau, kad ir daug kam nepatiks del tos paprastos priežasties, kad jis paskolintas taip pat iš

„Sveikinimų" paslaptis.

Kai „L. Aidas" išsijuosęs diena dienoj kartojo, kad mūsų žmonės apie politiką ir krašto valdymą nieko neišmano, kad jie yra ne daugiau ir ne mažiau kaip būrys avinų, kuriuos reikia ganyti, kad žmonių balsas esąs lygus veršio subliovimui, į kurį nėsą reikalo kreipti domės ir t. t., „Rytas" kentęs, nebeiškentęs apsidairė ir, pasinaudodamas komendanto Saladžiaus atostogų proga, tarė:

„Meluoji, prochvoste! O kodel tu, kai gauni iš tų „avinų" sveikinimus „tautos vadams", griebi ir su veršio entuziazmu, pirmame savo puslapy riebiom raidėm spausdini? Tada jie jau nusimano apie politiką, jau nebe „avinai", a?!"

Sukirstas „L. Aidas" į „Ryto" pastatytus klausimus nieko neatsakė.

Dabar paaiškėjo tų „sveikinimų" ir tikroji intencija.

Akylesni skaitytojai tur būt bus pastebėję, kad tų „sveikinimų" „tautos vadams" labai daug plūdo iš Tauragės. Žmonės dyvyjosi, kad tauragiškiai, kuriuos dar nesenai „tautos vadai" taip žvėriškai žudė, kurių reta šeimyna nėra nuo žudikų nukentėjusi, taip pamilo budelius, kad "L. Aidas" vos besuspėja „sveikinimus" spausdinti! „Kas čia per velniava?" — manė dalyko nežinantieji — „nejaugi tie žmonės pakvaišo?" Vienok ne to būta. Žmonės nepakvaišo, jie kaip nekentė, taip ir šiandien nekenčia „tautos vadų". Visi tie „sveikinimai" buvo siunčiami pastangomis didelio tautininkų „veikėjo" Jono Viliušio.

Jonas Viliušis tai ne bile kas, bet Tauragės apskr., Pajūrio urėdijos miškų urėdas. Jis visur buvo pirmas, priklausė prie visų tautininkų organizacijų, komandavo šaulius, organizavo „ūkininkų vienybę" ir kiekvienos organizacijos susirinkime įnešdavo pasiūlymą „pasveikinti" „tautos vadus", o po kiekvienu „sveikinimu" pasirašydavo: „susirinkimo įgaliotas Jonas Viliušis". Mat, jam buvo reikalinga, kad „tautos vadai" jo pavardę žinotų. „Atsarga gėdos nedaro" — manė sau tas „didvyris".

„L. Aido". Dar šių metų pavasarį Gustainis „L. Aide" pakartotinai rašė, kad dabar Lietuvoj ne fašizmas esąs, bet **„demokratinė diktatūra"**, skelbianti mirtiną kovą tai akcijai, kurią veda socialdemokratai ir v. liaudininkai, stovintieji viename antifašistiniame fronte!

Gal d-gas Karušis „L. Aido" visai ir neskaitė, aš nežinau. Gal čia tik atsitiktinas minčių supuolimas, kaip kartais būna, kada du išradėjai, savo tarpe nesusižinodami, išranda vieną kokį nors genialų dalyką. Bet čia suminėtas „išradimas" man vis viena neaiškus: Proletarinę diktatūrą — žinau, fašistinę—žinau, o kas per paukšis bus toji „demokratinė diktatūrą", ypač po to, kai Lietuvuoj fašizmas jau bus numarintas — taip ir negaliu atspėti.

Konkrečiai tuo tarpu nieko nesiūlau, nes manau, kad kiti draugai tuo, taip svarbiu klausimu, dar išsitars. O tada bus galima aptarti ir tolimesni Lietuvos liaudies keliai, bei mūsų taktika.

Proletaras.

Dar del žvalgybos viršininko Rusteikos „reveliacijų".

Ryšy su žvalgybininko Dovidavičiaus provokacija, žvalgybos v-kas Rusteika, susikvietė spaudos atstovus ir majestotiškai jiems pareiškė, kad Rygoj „Darbininkų Balsas" esąs lenkų leidžiamas. To patvirtinimui „pacitavo" laikomo Kauno s. d. kalėjime politinio kalinio Jono Bielausko „parodymus", kuriuose sakoma, kad jis, Bieliauskas, buvęs įgijęs Paplausko pasitikėjimą, o šis jam esąs atidengęs visas politinių emigrantų veikimo kortas. Ir ko tik ten nepripasakota! Tame Bieliausko „parodyme" įeina ir lenkų pinigai, ir ginklai iš 6 Brigados su lenkų karininkų pavardėmis, ir teroristai, ir literatūros platinimo punktai su jų vedėjais ir bendradarbiais, ir daug, daug kitų stebėtinų dalykų.

Baigęs „cituoti" Bieliausko „parodymus", Rusteika, tarytum jausdamas, kad jo pramanytam šlykščiam melui gali kai kas ir nepatikėti, pridurė: „Taip kalba žmogus, kuris buvo Paplausko dešinioji ranka, teroristų grupės vadas..."

Bet kaip gi iš tikrųjų kalba tas žmogus, kuris anot Rusteikos, buvo dešinioji Paplausko ranka? Atsakymui pasiskaitykime jo laišką, tilpusi „L. Žinių" Nr. 211 iš IX. 17 š. m.:

LAIŠKAS REDAKCIJAI.

Prašau gerb. „Lietuvos Žinių" redakcija įdėti šį mano laišką.

Prieš kuri laiką spaudoj tilpo kliminalinės policijos direktoriaus pulk. Rusteikos pranešimas, kuriame be ko kita, cituojama neva mano duoti parodymai apie lietuvių politemigrantų organizacinį veikimą užsieny.

Šis kriminalinės policijos direktoriaus pranešimas, kiek jis liečia tariamuosius mano parodymus, neatatinka tikrenybę. Aš jokių parodymų apie lietuvių politemigrantų organizacinį veikimą užsieny, nei apie kitas organizacijas nesu davęs. Krim. pol. dir. pacituoti mano parodymai yra neteisingi.

Jonas Bieliauskas.
K. S. D. kalėjimas

1930 m. rugpiūčio m. 23 d.

Kaip matyt iš datos, šis Bieliausko laiškas buvo parašytas tuojau po Rusteikos „reveliacijų" bet „L. Žiniose" pasirodė beveik po mėnesio. Per tą laiką Kauno prokuratūra tikrino J. Bieliausko bylą ir neradusi joje Rusteikos „cituotų" neva Bieliausko „parodymų", leido spausdinti.

Dabar tas visas nešvarus Rusteikos melas iškilo aikštėn. Nebūtų dyvai jei tokius melus skebtų paprasti miesto žulikai. Bet šiuo kartu turim reikalą su aukštu Lietuvos valdininku, policijos direktoriumi, kuris jau į „tautos vadus" pretenduja! Kaip tokius žmones pąvadinti? Žuliko ir niekšo vardas tokiam Rusteikai būtų per geras. Reikėtų pavartyti Voldemaro pamfletų leksikoną, gal ten susirastų jam vardas tinkamesnis. **T.**

Virtinė provokacijų.

Lietuvoje provokacija pasidarė kasdieniniu reiškiniu. Provokacija ėda visą Lietuvos visuomenės gyvenimą. Bijodami visų ir visur „tautos vadai" savo viešpatavimo ramsčiams, šnipams ir provokatoriams, leidžia milijonus išluptų iš žmonių pinigų. Taigi, kiekvienoj įstaigoj, kariuomenės daly, kaime, kultūrinėse, politinėse ir kit. organizacijose, net atskirose šeimose sėdi judošiai, kurie už grašius, tarnybas, arba gedimino blėką, parduoda savo kaimyną, draugą, brolį ir t. t. Lietuvoje, jeigu sueina trys asmenys, tai jau bijo atvirai kalbėti, nes kiekvienas iš jų ma-

---

Kada pavasarį Smetona važinėjo Telšių—Kretingos statomą geležinkelį palaiminti, buvo užsukęs ir Tauragėn. Ten Viliušio pastangomis „tautos vado" garbei buvo suruoštas banketas. Bankete Viliušis, pakėlęs klebonišką prabilo:

„Kodel tauragiečiai taip džiaugiasi? — ir pats atsakė — todel, kad jų miestą aplaukė vadas visos tautos!.. Mūsų tauta turėjo aukščiau ar žemiau iškilusį ne vieną vadą. Tačiau tikrąjį tautos vadą Antaną Smetoną tauta iškristalizavo kaip brangiausį kristalą... Tauragės tautiškos visuomenės vardu linkiu, kad mūsų tautos vadas pasiliktų prie valstybės vairo tol, kol bus gyvas, kol fizinės jėgos jam tai leis. Todel mes prašome jo neišleisti valstybės vairo iš savo rankų..."

Kodel Viliušis taip džiaugėsi? Tur būt neatspėsite: jis vakarykščiai buvo jau dvidešimt ketvirtą tūkstanti valdiškų litų įdėjęs į savo kišenių! O prašė Smetonos „neišleisti valstybės vairo iš savo rankų kol gyvas, kol fizinės jėgos leis", todel, kad tikėjosi jog Smetona jo vagystes pridengs ir apsaugos jį nuo kalėjimo! Smetona dar valstybės vairo nepaleido, bet urėdas Jonas Viliušis iš vietos jau pavarytas — už vagystes ir kyšius. Nuo kalėjimo gal „tautos vadai" jį ir apsaugos: negi be reikalo siuntinėjo „sveikinimus. Ju Viliušis taip daug pasiuntė, kad vienam „sveikinimui" nė po tūkstanti pavogtų litų neišeina!.

* * *

Plungę visi skaito Žemaitijos sostine. Bet ji to ir verta: turi cementinius trotuarus, traktierius tris, seną garsų „Pliurijoną" ir ne mažiau garsų burmistrą Boruchą Goldvaserį. Goldvaseris, burmistrui Vileišiui nelygsta nei ūgiu, nei lašiniais, bet ir Plungė negi Kaunas — sulig Jurgio ir kepurė. Užtad Goldvaseris Vytauto komiteto pirmininkas, o tas daug reiškia!

Goldvaseris burmisteriauja jau nuo pat 1919 metų. Plechavičius jį išmokino „patriotizmo" ir kai

no, kad tarp jų bent vienas yra provokatorius. Ne tik opoziciją, bet ir viens antrą „tautos vadai" šnipinėja, provokuoja. Štai dar pradžioje „naujos eros" „tautos vadas" Plechavičius išgrūdo iš K. A. M. Merkį, bet kiek vėliau tuo pat būdu Daukantas išvarė lauk Plechavičių. Daukantą suvalgė Voldemaras, Voldemarą Smetonienė su Musteikiu. Pagaliau, su Musteikiu apsidirbo Štencelis (tyčia priskirtas į Vid. Reik. Min. kaipo gener. sekretorius). Dabar Štencelis ėda Aravičių, gi Aravičius tyliai kasasi po Štenceliu. Ėsdamiesi tarp savęs toji prochvostų šaiką ėda ir nuodiją visą Lietuvos gyvenimą.

Tūbelis—Aravičius žengia Voldemaro—Musteikio pramintu provokacijos keliu.

Kai kas manė, kad pradėję ponauti nauji „tautos vadai" atsikratys tu šlykščių provokacijų, kurias išpūtė „plečkaitininkų" baubų, arba patys sprogdindami Mariampolej žvalgybą ir pan., kaip darė buv. jų sebrai Voldemaras su Musteikiu. Kur tau! Prakeikę, išniekinę savo pirmtakūnus, Tūbelis—Aravičius pasigardžiuodami tęsia jų slykščius darbus, kaip krašto viduje taip ir užsieny polit. emigrantų tarpe. Tūbelio—Aravičiaus šnipai šlykščiausiu būdu nupirko iš Latvių valdžios draugą Misiulį, sudarė provokacinę garsiąją (buvo rašyta „P.") bombų mešlų kruvoje byla Liepojuje, sudarė visą tinklą provokatorių Vokietijoje, bet ypatingą dėmesį kreipia į emigrantų centrą Vilniuje. Šį kartą paskelbsime keletą šnipų „darbelių" prieš gyvenančius emigrantus Lenkijoje.

Jezerskis — Kasperavičius.

Gyvenantis Onušky (Mikalopo name), Kaišedorių apskr. žvalg. v-kas Jezerskis sudarė šiupų lizdą parubežy ties Rudziške. Mokėdamas žymias sumas pinigų pritraukė į tą tinklą net pasiturinčius ūkininkus lenkus. Svarbiausias uždavinis šnipinėti ir provokuoti emigrantus. Pirmon eilėn buvo paimtas į apyvartą gyvenantis lenkų pusėje (k. Aleksandruvka, Rudziškis val.) Lietuvos kariuomenės dezertiras, vėliau tarnavęs lenkų kariuomenėje tūlas Kasperavičius Vladas. Šis tipas dar 1928 m., nuduodamas polit. emigrantą iš Lietuvos, stengėsi įlysti į emigrantų organizaciją. Atpasakojęs perdaug kvailai savo veikimą „už darbininkų reikalus" buvo pasiųstas velniop. Nuo to laiko jisai nesirodė. Bet štai nuo š. m. kovo mėnesio nuolat jį mato emigrantai Vilniuje, dažnai užeina į redakciją „Pirmyn" neva laikraščio pirkti. Patyrinėjus štai kas sužinota. Kovo mėnesy buvo pas Jezerskį šnipų pasitarimas ir čia Kauno ponų raginami nutarė užmušti J. Paplauską. Atlikti šį „garbinga" darbą pasiėmė Kasperavičius. Gavo tam reikalui 1000 litų ir naganą su keliasdešimts šovinių. Paslankiojęs Vilniuje kelias sąvaites Kasperavičius neatliko reikalaujamo. Tuomet Jezerskis atėmė iš jo revolverį, dalį pinigų ir įsakė daugiau į emigrantus nosies nekišti, bet nenorėdamas palikti savo sebro bedarbiu, pavedė jam šnipinėti lenkų sargybas, bet čia nabagas greit pakliuvo ir dabar sėdi kalėjime.

Jezerskis—Kossovskis ir „vice-direktorius iš Kauno.

Nepavykus su Kasperavičium Jezerskis imasi darbo kitaip. Mat, pažadėtas gedimino medalis neduoda tam šnipui ramumo. Turėdamas šnipais neprityrusius kaimiečius, negali išprovokuoti emigrantų nė su jais ką nors padaryti, taigi ima jis plačiau dairytis. Per savo šnipą Kossovskį sužino, kad Stasys Dajnauskas (darbin.-gelžkelietis, pasirašinėja „P" kaipo atsak. redaktorius) gyvenantis Marcinkonyse randasi be darbo ir gana sunkiose materialėse aplinkybėse. Per Kossovskį ima jį klibinti. Štai ką apie tai papasakojo „Pirmyn" redakcijai pats Dajnauskas:

„Apie porą mėnesiu atgal, atvažiavo pas manę į Marcinkonis Kossovskio Felikso iš Vizgirdų k., Rudziškės val., siųstas žmogus ir pranešė, kad skubiai vykčiau pas jį, nes jis surado man kokį tai darbą. Būdamas jau ilgesnį laiką bedarbiu, labai ta žinia apsidžiaugiau ir kartu su tuo žmogum nuvažiavau į Vizgirdus. Kossovskis priėmė manę meiliai, pavaišino ir kuomet jau buvome įkaušę, paėmęs iš manęs pasižadėjimą niekam apie išgirsta nepasakoti, pradėjo manę atvirai kalbinti dirbti Jezerskio nurodymais. Aš tuomet nusispioviau ir išvykau atgal į namus. Už poros sąvaičių vėl kvietė Kossovskis pasikalbėti. Nevažiavau. Bet ėmiau galvoti ir priėjau išvadų, kad, matomai, lietuviška žvalgyba ruošia prieš emigrantus kokią nors provokaciją, kurioje nori manę ar ką kitą panaudoti. Gudriai sulošus pavestą man žvalgybos rolę, turesiu progos pasítyčioti iš šnipų ir apsaugoti polit. emigrantus nuo kokios biaurios provokacijos ar nelaimės. Niekam nieko nesakęs, savo atsakomybę nutariau durninti žvalgybą. Ir kuomet dar kartą Kossovskis pasiūlė man minėtą daly-

---

užėjo cholera „tautos vadus", „sveikinti", Goldvaseris nė per sekundę nuo kitų „tautininkų" neatsiliko. Ir kaip atsilikti? Ar mažai falšyvų pasų išduota? Ar mažai kyšių paimta? Ar mažai miesto pinigų išaikvota? Tokius dalykus visada galėsi padengti „tautos vadų" sveikinimais — galvoja žydelis. Jei kiti tautininkai už vagystes išsiperka sveikinimais „tautos vadų", tai kodel jis, Goldvaseris, Plungės miesto amžinas burmistras, Vytauto komiteto pirmininkas to negali padaryti? Tik būk „tautininkas", sveikink „tautos vadus", tai nei su sekretoriumi, nei su bugalteriu nereikės kyšiais dalintis. To ponas Goldvaseris ir nemėgdavo.

Iki šiol viskas ėjo tykiai, kaip patepta. Bet šiomis dienomis iš kur tai velnias užnešė reviziją

Ponas burmistras nubalo, bet greit vėl atsigriebė ir nieko nelaukęs pasiuntė pusskerstam žvalgybos viršininkui Rusteikai „sveikinimą". „Spiaut — mano sau ponas Goldvaseris — į jūsų reviziją: žvalgyba Lietuvoj šiandien visagalė, jos viršininkas Rusteika išgelbės mane, biedną žydelį, iš pačios peklos!"

Bet kai jau žmogui pradeda nesisekti, tai bėda bėdą veja. Taigi ir pono Goldvaserio nelaimei, Rusteiką nelabasis išnešė į užsienį! Suiro pono burmistro planai, sumišo plikė ir jis, nelaukęs revizijos pasekmių, padavė Telšių apskrities viršininkui prašymą paleisti jį iš „sunkių" Plungės miesto burmistro pareigų!

Jei revizija ką nors „griešno" ir surastų, tai ponas Goldvaseris tikisi, kad reikalus „tautos vadai" pataisys: juk ne veltui jo „sveikinimus" „tautos vadai" rijo kasdien, kaip slyvas!

Aukščiau privesti faktai mums atidengia dar vieną „naujosios eros" paslaptį, būtent: Jei tik iš kur nors siunčia „tautos vadams" sveikinimus, taip ir žinokite, kad ten sėdi biauriai prasivogęs „tautininkų" didvyris.

P. Litas.

ką—sutikau. Jezerskis norėjo būtinai pats su manim matytis dėliai aptarimo „darbo" sąlygų. Nors ir su garantija Kossovskio visgi pirmą kart ėjau ant pasimatymo pas Jezerskį su baimę. Susitikome anoje pusėje k. Pribańcu, pas II rajono, III sargybos viršininką Gylį — Gilevičių, kuris, kaip vėliau paaiškėjo irgi yra šnipas. Jezerskis labai mandagiai klausinėjo apie visokį emigrantų veikimą, žadėjo daug pinigų, gi reikalui esant ir tarnybą (lenkų piliečiui, lenkui!? Red.). Nustatė kokias aš žinias jam turiu teikti atsisveikinę persiskyrėm. Nuo to laiko aš jiems pasakodavau visokias istorijas apie emigrantus, gi jie man mokėdavo dolieriais. Išviso esu gavęs nuo jų apie 100 dol. Paėmęs žemelapį surandu miestelius Lietuvoje ir teikiu Jezerskiui „svarbias žinias". Sunku ir įsivaizdinti kokie tie šnipai durni — aš jiems glupstvas šneku, o jie man moka dolieriais. Bet, matomai, mano „tikros žinios" pasirodė net ir tiems durniams abejotinos vertės, nes vieną gražia dieną Jezerskis manę pakvietė pasikalbėti su pačiu ponu vice-direktorium iš Kauno. Atvykau. Tas manę smulkiai išklausinėjo ir išsivedęs Jezerskį su Gyliu už durų ką tai kukždėjosi. Pagaliau grįžęs pasakė man, kad aš turiu imti dideliame skaičiuje „Pirmyn" ir jį „platinti", t. y. atidavinėti tam žmogui, kurį jie man prisiųs, arba geriausia, kad tą daryčiau per savo ryšius Lietuvoje ir jiems apie tai praneščiau. Sutikau. Davęs pinigų paleido. Už niekurio laiko vėl gavau pakvietimą ant pasimatymo su p. vice-direktorium. Nuėjau. Radau daug šnapso ir užkandžio. Išsigerus p. vice-direkt. pasiūlė man vykti į Kauną pasikalbėti dar su svarbesniais asmenims. Bijodamas išaiškinimo atsikalbėjau kokiu tai svarbiu posėdžiu, iš kurio pažadėjau suteikti žinių. Direktorius už tai pagyrė ir jau nevertė važiuoti Kaunan. Sakė, galėsim ir čia aptarti. Kalbėjome rusiškai, kadangi aš lietuviškai nemoku. Vice-direktorius išdėstė planą, kaip sugauti emigrancijoje vadovaujančius asmenis: Paplauską, Mintą, Januškį ir kitus. Sutarėme, kad aš po kokia nors priedangą išsikviesiu žymesnius emigrantus į parubežį išanksto, žinoma, pranešiu jiems, tuomet jie su paruoštu būriu policininkų ir žvalgybininkų užpuls, paims gyvus arba užmuš. Įvykdimui šios provokacijos man į pagelbą davė — supažindino tūlą Orlovskį Joną iš lietuvių pusės, kuris turėjo lošti rolę didelio revoliucinio veikėjo iš Lietuvos. Priėjus prie tokio jau veikimo mano padėtis pasidarė pavojinga. Nutariau su jais nutraukti ir pranešti apie viską jums, emigrantams. Bet tą dalyką pagreitino dar sekamas įvykis. Rugpiūčio 10 d. esant man Rudziškėj pranešta man, kad ateičiau į Vizgirdus. Nuėjau. Radau ten Orlovskį, kuris prašė jį palydėti į rubežių, nes bijosi lenkų sargybų.

Ejome kartu. Orlovskis labai domėjosi būsimu mūsų „darbu". Beeinant mums, iššoko iš krūmų lenkų sargybiniai ir mus suėmė. Mane ištardę paleido gi Orlovskį paliko. Dabar girdėjau, kad jis išdavė visus savo kolegas šioj pusėj, kurie tapo suimti.

Red. prierašas. Smulkiai ištyrus pasirodė, kad čia išdėstyti faktai tikri. Vėliau paskelbsime daugiau „tautiškos" žvalgybos „patriotinių" žygių.

Atviras laiškas.

Jau gana ilgokas laikais kaip man žvalgyba neduoda ramybės. Per šnipą Vievio vyr. policininką Kasperavičių ir pasienio polic. Vasiliauską siuntinėją įvairius pasiūlymus. Kviečia susitarti su kitais emigrantais ir eiti į Lietuvą sukilimo daryti arba pačiam vienam grįžti pavogus iš emigrantų centro svarbių dokumentų, sarašus slaptų organizacijų Lietuvoje, žinias apie platintojus revoliucinės literatūros ir t. t. Už tai man žada duoti daug pinigų, tarnybą, dovanoti man „prasižengimus" kuriais nusižengiau prieš fašistų valdžią ir kitokias gėrybes suteikti.

Daug kartų jau esu tuos šnipus tu jų siūlymais pasiuntęs velniop, bet jie vis lenda. Taigi pareiškiu dar karta viešai. Sunaikinot jūs, niekšai, mano gyvenimą Lietuvoje, privertet apleisti savo šeimyną ir dabar emigracijoje esu kartais nevalgęs ir apiplyšęs, bet idejos savo neisižadėjau ir neisižadėsiu. Ant kiek pajėgiu, tiek prisidedu kovoje prieš jus, fašistai. Tikiuos, kad dar į Lietuva grįšiu ir jus pamatysiu, bet tik tuomet, kai jūs kabosite ant šakos.

Jonas Rabčynskas.

1930—IX—24 d. Vilnius.

Laiškai ir Korespondencijos.

Ūkininkų vargai.

Kadaise žemės ūkio ministeris Aleksa gyrėsi, kad, girdi, duokite man paministeriauti — Lietuva tuojau bus antroji Danija! Ir štai ketverius metus Aleksa ministeriauja ir ne tik žadėtosios „gerovės" nesimato, bet ūkininkai baigia nusmukti. Kol nebuvo Aleksos, kol nebuvo „tautos vadų" ūkininkas už rugių centnerį gaudavo 30 litų. Šiandien begauna tik 6—7 litus. Kviečiai buvo po 40 litų centneris, dabar nuvažiavo iki 10 litų!

Šiomis dienomis Aleksa susikvietęs žurnalistus pareiškė, kad javų kainos esančios nukritusios ne tik Lietuvoj, bet ir pasaulinėj rinkoj. Taip, javai šiemet visur pigesni, bet niekur nėr taip pigus, kaip Lietuvoj. Pavyzdžiui, sulig paskutinių valdžios statistiko žinių, rugių centneriui mokėjo: Rygoj — 23 litus, Helsinkuose — 22 l. 50 c., Berlyne — 21 litą, Hamburge 20 litų, Karaliaučiuj 20 l. 50 c., o Lietuvoj 6—7 litus! Jau ir „L. Žinios" rašo, kad pas mus dedasi skandališki dalykai. Prieita ligi to, kad už kviečių centnerį nenoroms pirkliai moka 10 litų. Sėlenos jau susilygino su kviečiais: kviečių centneris 10 litų, sėlenų — 9 lital 50 c.!

Aleksa sako, kad javų atpigime esą kaiti patys ūkininkai, nes jie skubindami parduoti užverčia rinką javais ir del to krinta kainos.

Bet ką gi ūkininkai gali daryti, kad pinigų reikia. Reikia valdžiai mokesčiai mokėti, vekseliai išpirkt, skolos grąžint. Pavartykime tik „Vyriausybes Žinias", kiek ten ūkių eina pardavimui iš varžytynių už skolas. Užeikime į bile kurią valsčiaus valdybą— visos sienos nulipdytos varžytynių skelbimais! Reikia gelbėt ūkis, reikia javus parduoti už tiek, kiek pirklys duoda. Lietuvos ūkininkus „tautos vadai" atidavė žydiškų pirklių malonėn.

Ministeris Aleksa nepatenkintas, kad Latvijos valdžia visomis savo javų rūšims stengiasi palaikyti aukštas kainas ir tų kainų palaikymui išmeta daug pinigų. Tą patį daro ir Vokietijos valdžią. Gal tas ir

negerai, nes ir vienur ir kitus dirbtinas javų kainų palaikimas taip sutvarkytas, kad iš to naudojasi tik stambūs ūkininkai ir visokie šmugelninkai. Bet mūsų „tautos vadai” mano, kad Lietuvai geriausiai tinka daug naujų kalėjimų pristatyti, suruošt Vytauto jomarką po visą Lietuvą, pristatyt jam paminklų, kelt visokius balius. Tam jie pinigų nesigaili. O ūkininkus peremti nereikia: suk juos devyni! Anot Aleksos, didelio čia daikto, kad ūkininkus licituoja: vieną išlicituos, kitas jo ūkį nupirks — žemė nedirbta nebus!

Taip kalba žemės ūkio ministeris, kuris prieš ketverius metus žadėjo Lietuvą paversti antra Danija. Bet Aleksa matyt visą savo išmintį bus sudėjęs į garsųjį „kumelių kergimo įstatymą”. Taip, kad žemės ūkio pertvarkymui ir ūkininkų gerovės pakėlimui nieko nebeliko.

Antra vertus, rūpintis žemės ūkiu valdžiai neatlieka ir laiko. Visą jos „kūrybą” suėda intrigos, tarpusavės rietenos ir vienintelis rūpestis: visokia kaina išsilaikyti valdžioj!

Kada „L. Žinios” pakėlė balsą, jog pirkliai sudarę sindikatus diktuoja javams kainas, išnaudoja ūkininkus ir vartotojus nes kviečių kainas jau sulygino su sėlenų kaina, o duona beveik neatpigo, kad valdžia turi imtis priemonis, sumažinti spekuliantų apetitus, žinomas fašistinis ekonomistas Albinas Rimka pasišovė spekuliantus ginti. Anot Rimkos, ko čia dyvytis, kad sėlenos susilygino su kviečiais. Prieš karą sėlenos buvę dar brangesnes negu dabar! Bet kodel ponas Rimka nekelia klausimo, kaip ūkininkas gali galus su galais suvesti, kai javų kainos per pusę pigesnės negu buvo prieš karą, o pramonės išdirbiniai per pusę brangesni?

Šito klausimo fašistiniai ekonomistai nekelia. Ūkininkus remti mažai pelno: Letūkis užpernai, tarpininkaudamas ūkininkams javus skolinant, vos po 4 litus nuo centnerio teuždirbo! Žydai pirkliai, už jų interesų gynimą, mūsų ekonomistams matyt brangiau moka.

Ūkininkų padėtis pasidarė nebepakenčiama, bet „tautos vadai” neturi laiko rūpintis: jie užimti baliais ir „karališkom” iškilmėm.

V—tis.

Irgi „plečkaitininkai“.

Š. m. rugsėjo mėn. 22 d. Kaune kariuomenės teismas svarsto, taip vadinamų „plečkaitinkų” bylą. Pažiūrėkime kas tie per veikėjai. Stasys Karlovičius (ne Karpanavičius kaip laikraščiai padavė) yra lenkų pilietis, smulkus Vilniaus žulikėlis. Begyvendamas pas pabėgusį iš Lietuvos buv. policininką F. Leonavičių k. Lazdenuose (ties Vieviu lenku pusėje) užvedė su jo žmona Elžbieta Leonavičienė flirtą ir kuomet vyras tą pastebėjęs abiem išlupo kailį, tai šie vėliau, parinkę atatinkamą momentą Leonavičių užsmaugė ir pagrobę visus daiktus, palikę mažą mergaitę išbėgo Lietuvon.

Kadangi E. Leonavičienė yra kilusi ir nuolat gyvenusi Kaišedoryse, tai turi daug pažįstamų. Taigi išsisukinėdami atsakomybės už žmogžudystę pasisakė esą dideli veikėjai „plečkaitininkai” ir gali žvalgybai daug išduoti narių slaptos Kaišedorių organizacijos. Žvalgybai tik to ir reikėjo. Į protokola įtraukė visus sau nepatinkamus Kaišedorių darbininkus Vladą Radzevičių ir kit. ir štai turime gatavą „plečkaitininkų” bylą. Kaip teko patirti lenku valdžia savo laiku buvo pareikalavusi išduoti žmogžudžius St. Karlovičių ir E. Leonavičienę, bet „tautiškoji valdžia” atsakė, kad nežinanti kur tokie randasi. Mat žvalgybai buvo svarbu su anų žmogžudžių pagelba įkišti į kalėjimą nekaltus žmonės.

Reikia pažymėtį dar tas, kad Leonavičienė beveik visą laiką buvo laisva.

Perkūnas.

Vievis. Pas mumis įsiveisė šnipukų. Pradėjome aiškinti ir susėkem, kad tai būtą Banevičiaus Dominyko ir Dubo Antano iš Bialolėsio k. Biskuti pagązdinome, tai išbėgo į Kauną. Girdėjome gavo kokį ten darbą.

Kauno darbininkai saugokitės jų ir pasitaikius progai pakiškite po tiltų. Negaila tokių šunų.

Dovydas.

Rusteika atostogauja

Po nenusisekusių skerstuvių, žvalgybos viršininkas Rusteika atsipeikėjo ir gavęs iš valstybės iždo stambią sumą pinigų, rugsėjo 19 d. išvažiavo į užsienį savo sveikatos pataisyti.

Į stotį Rusteiką palydėjo kai kurie ministeriai, aukšti valdininkai ir visa Kauno žvalgybos macė, neišskiriant nė Valentino Gustainio.

Išvažiuodamas Rusteika pareiškė, kad jis nežinąs kiek ilgai galėsiąs sveikatą taisyti, labai esąs susirūpinęs „brangia tėvyne“, kurios greit pasiilgsiąs. Patvirtinimu to, privedė pavyzdį, kad jis prieš karą studentaudamas „Smorgonės universitete” (buvo ir toks Rusijoj, P.), kartą buvęs gavęs progą pagyventi Sibire, bet negalėjęs iškęsti nė trijų mėnesių — labai jau buvęs pasiilgęs Lietuvos. „Bijau — sako Rusteika, — kad nei Prancūzijos Ruvjera, nei gražūs kalnai neleis man užmiršti Lietuvos reikalų, neleis atsiskirti nė trumpam laikui nuo tų rūpesčių, kuriais jūs čia pasilikę grvensite...”

Įdomu, kodel Rusteikai taip Lietuva pabrango? O gal jis iš didelio „patriotizmo” ir bolševikų karo komisaru Šiauliuose buvo ir ten kartu su Dumša ir Žemaičiu Lietuvos reikalus „gynė”?

Šiandien ekskomisarui Rusteikai pabrango Lietuva! Pabrango ji ir „tautos vadui” Smetonai. Bet pradžioj 1919 metų ir vienas ir antras Lietuvos reikalais, jos nepriklausomybe prekiavo: vianas ją siūlė Maskvai, antras — Berlynui!

Dabar tiems parazitams Lietuva „brangi”. Mat, jie sėdėdami žmonėm ant sprando turi progos jų kraujų tukti ir savo „sveikatą taisyti”.

Praeivis.

Iš žurnalisto užrašų.

I.

Mūsų padangė nesenai prasišiepusi naivios stenografistės šypsena, vėl apsiniaukė. Voldemarą išsiuntus į Plateliu, nenusisekus skerstuvems, Olšauskui paliovus siuntinėti Smetonai malonės prašymus— Kaunas nutilo: „L. Žinios pritrūko sensacijų. Toliušis ir Kardelis pas Voldemarą nebesilanko, nebeklausinėja kokia jo nuomonė apie dabartinę Lietuvos padėtį, kaip jis žiūri į savo papėdininkus. Išnaudojo, išsunkė, kaip citriną ir išmetė gatvėn! „Ryto” korespondentas pakeliui dar buvo užsukęs į Platelius,

Tavo laisvė priklaso nuo tavo noro ir pasiryžimo būti laisvu!

bet ir tas nieko nepešė. „Sėdi, girdi, susitraukęs kaip krupis: šypsena dirbtina, plaukai nešukuoti, švarkas nuzulintas, veidas apšepęs retais gyvaplaukiais"... Štai kas beliko iš to garsaus ir didžiai garbingo vyro, į kurį prieš metus su viršu net pats popiežius buvo įsimylėjęs. „Jo šventenybė Papa Pijus XI — rašė „Lietuvos Aidas" — nepraleidžia nė vienos progos, nepasiuntęs mūsų Vyriausybės Galvai arba širdingiausių sveikinimų, arba kokią nors gražią dovaną, kaip savo palaukumo dabartiniems mūsų valstybės Vadams ženklą.

„Šis nuolatinis Jo Šventenybės atsiminimas mūsų Valstybės Vadų; tas nuolatinis jų sveikinimas, laiminimas ir dovanomis apdovanojimas rodo, kad Kristaus laivo dabartiniam Vairininkui rūpi Lietuva; kad Jam rūpi dabartinė mūsų vyriausybė, ypatingai jos viršūnės; kad Jis yra patenkintas ta linkme, kuria dabar vairuojamas Lietuvos valstybės vairas"...

Ir daug, daug dar „L. Aidas" limonadinių saldybių anuomet pripasakojo, bet ir iš aukščiau privestų bus gana, kad supratus, kas tai per didybės būta. O dabar? Dabar ne tik Jo Šventėnybė nebesiunčia Voldemarui „sveikinimų ir dovanų", bet ir gatvės reporterių dėmesio jau nebetraukia!

Justas Staugaitis apsilankęs Plateliuose ganytojiškais reikalais, tą tema dar pasakė vieną pamokslą ir, rodydamas pirštu į Šuazelio rūmus, užbaigė: „memento, homo, quia pulvis es"...

Taip smunka didybės.

II.

Pavertus Voldemarą į dulkę, atsigavo krikščionių demokratų širdys. Atbildėjęs iš Prancūzijos Krupavičius, tuojau padarė vizitą Lapėnui ir davė suprasti, kad broliškas susitarimas yra visiškai galimas. Reikalavimai pakol kas maži: žemės ūkio ministerija Krupavičiui, švietimo — Bistrui, ir „zgada"! Bet giltinė davė sužinoti apie derybas Aleksai! „Kaip? Krupavičius žemės ūkio ministeris? Turėkit jus galvas! — karščiavosi ponas Aleksa. — Kam mums reikalingi krikščionys demokratai? Turim Mironą, turim Iz. Tamošaitį, pralotą Urbonavičių, pralotą Borisevičių kunigą Sabaliauską, kun. Jokubėną, Šerną. Ne visi katalikai sakot? Turim ir katalikų: pralotai Narjauskas, Simaitis, kunigai Budraitis, Juodaitis ir dar visa kapą jiems panašių. Katalikybei skelbti pilnai jų pakaks!"

Taip iš susitarimo nieko ir neišėjo. Mat, žemės ūkio ministeriu tegali būti tiktai Jonas Aleksa. Tai viena iš svarbiausių kliūčių.

Dabar tarp dviejų mūsų „katalikybių" kova vėl paaštrėjo. „L. Aidas" be pasigailėjimo pliekia krikščionis demokratus, o „Rytui" karo cenzoriai neleidžia nė prasižioti.

Nuncijus Bartoloni mėgino abejus katalikus sutaikinti, bet nepavyko. Tautininkai bijo, kad įsigalėję krikščionys demokratai, jų pačių nuo valstybės lovio neatstumtų. Krikdemai esą tokios veislės, kad kaip tik prie lovio pripuola, tuojau ir sulipa visom keturiom, o kitiem ir sunkiui įkišti vietos nelieka.

Kad krikščionys demokratai perdaug neįsigalėtų, tautininkai uždarė gimnazijose ir progimnazijose bei kitokiose aukštesnėse mokyklose visas ateitininkų organizacijas. Krikdemai įsiuto. Žada skųstis popiežiui.

Kaip toli toji kova eis — parodys netolima ateitis.

III.

Po Vokietijos Reichstago rinkimų, mūsų snūduruojantieji fašistai vėl sujudo ir kaip tos rudens musės, su nepaprastu įkirumu pradėjo lysti visiem į akis. Žiūrėkite, girdi, visur senasiąs, anksčiau garbintas vertybes (suprask demokratiją) daužo į trupinius ir kuria naujas. Štai Vokietijos fašistai visą šimtą putčmeisterių pravedė į Reichstagą! Linksmu, ar ne? Šimtas putčmeisterių, tai bent bagažas! Moralinio ėdalo mūsiškiai tikėsi iš tų kolegų turėti ištisiems trejiems metams!

Bet kas žin ar tik neapsigaus? Nežiūrint Zauniaus parodytų Curtijui meilių akių ir „L. Aido" reveransų, vokiečiai toms Kauno gatvės prostitutėms jau rėžė į snukį: muitus pakėlė ir Klaipėdos vokiečių skundą parėmė Tautų Sąjungoj. Nuo to jau dabar kenčia Lietuvos reikalai. O jei Vokietijoj įsigalėtų fašistai tai greit būtų sudie Klaipėda ir visa nepriklausoma Lietuva.

Bet kas mūsų fašistams Lietuva? Jie gyvena rudens musių „idealais": kad ir viena diena, bet mano!

IV.

„Del Lietuvos nėra ko stebėtis"!

Tautų Sąjunga yra priėmusi ir rekomendavusi savo nariams ratifikuoti apie 40 įvairių tarptautinių sutarčių. Iš tų sutarčių **Lietuva nė vienos dar nėra ratifikavusi,** del ko teisingai yra vadinama **atsilikusiausia Europos šalimi.** Lietuva, turėdama priešaky okupantiška valdžia, ne tik tarptautinės teisės varžų vengia, bet ir pasiimtas ant savęs prievoles begėdiškai kojomis mindo. Žinoma yra T. Sąjungos narių prievolė nevaržyti ekonominio darbininkų judėjimo, o tuo tarpu ekonominės Lietuvos darbininkų sąjungos yra be atodairos naikinamos. Ką Lietuvos budeliams reiškia teisė, jei ji nėra jiems naudinga! Užsienio spauda konstatuodama Lietuvos atsilikimą ne be ironijos prideda, kad „del Lietuvos nėra ko stebėtis".

Meteoras.

Gyvenimas — kova. Kovoj darbininkai gali pralaimėti tik savo pančius!

Dar vienas „vadas".

Atviras laiškas.

Ir kokių tik tų „vadų" nebūna? Štai kad ir Juozas Kazlauskas:

Buvo geras, tylus berniukas, raštininkavo sau Virbaly, rašinėdavo žmoneliams prašymėlius, duodavo bobelėms naudingus patarimus, ką pats nesuprasdavo, klausdavo mamos, vienu žodžiu, laikui bėgant berniukas butų išėjęs į žmonis. Bet štai fašistų perversmas. Vėliau gi žmonių sukilimas prieš juos, areštai, emigracija, veikimas emigracijoje, plečkaitininkai. Įsikibęs į Jeronimo skverną ir pildydamas šventai jo valią, Juozelis ir čion pakyla. Tampa pačio „generolo" adjutantu. Bet kaip visur taip ir čion „generolas" pralaimi, pakliuva į kalėjimą. Atluptas nuo skverno savo vado Juozelis nežino kas daryti. Vajavodamas nekurį laiką už „generolo" „generalna linją", netikėtai persimeta į jo priešininkų eiles. Gailėdamą jo organizaciją padeda išmokti jam soferio amato, rūpinasi darbą surasti. Bet, bet... Juozelis nenori šito, jam rūpi pačiam tapti genero-

lu. Gauna patarimų nuo „gribų pirklio", palaiminimą nuo „tautos vadų" ir štai Juozelis slaptai važiuoja į Berlyną, atidaro savo ofisą su „propagandos skyrium" ir pasidaręs patriotu nugi keikti „tevynės pardavikus"! Garbinga ir pelninga. Išsiuntinėjęs apie puskapį įvairių „cirkuliarų", atsišaukimų, instrukcijų ir nesulaukęs iš niekur atsiliepimo Juozelis susinervavo. Pamegdžiodamas savo buvusį šefa ima emigrantams grąsinti, girdi, perspėjau savo laiku, rašiau kelis laiškus, neatsiliepi, pamatysi kas bus, gailėsies, bet jau bus vėlu. Aną dien susitinku keletą emigrantų rodo laiškus, pasakoja ir verkia iš baimės. Sako, gązdina mus žvalgybininkai, provokatoriai, šnipai, ve, ir šitas dar prisidėjo.

Juozeli Kazlauske, prieteliau dūšios mano, mesk šitas glupstvas vistiek generolu nepasidarysi. Jei jau linksti į „tautos vadų" pusę, tai ir važiuok ten, kaip tai padarė Rygiškis Antanas Dovidavičius. Arba nejuokink svieto ir eik dirbti savo profesijos darbo. Bus tavo nervams ir galveliai spakajus.

R. Bernotas.

Ką rašo kiti laikraščiai.

Pietų Amerikos laikrašty „Darbininkų Tiesa" randame sekantį laišką:

„Žinotumėt, rašant iš Lietuvos dvi išeitys yra: nieko nerašyt, arba rašyt apie skurdą, vargą, prispaudimą ir kančias kurios slėgia dirbančiuosius krašto sluoksnius, apie paniekinimą, dvasinę prostituciją, suidijotėjimą, kurio taip gausiai mūsų šaly priveisė žiurkės iš Italijos aruodynų.

„Ekonominiam krašto gyvenime jokių pragiedrėjimų. Darbininkų uždarbiai sodžiuje neįtikėtinai maži. Seniau bernui dirbančiam ūkio darbus Suvalkijoje mėnesiui buvo mokama 40—60 litų, metams 500—700 litų. Dabargi daugiausia 35 mėnesiui ir metams 300—400; merginos virš 200 retai gauna. Kitose Lietuvos dalyse, kiek galima spręsti iš laikraščių korespondencijų ir laiškų — būklė dar blogesnė. Vyrams siūloma 150—250 metams; gi moterys net vasaros laiku, esant daugiausia darbo, dirba daržų ir kitus ūkio darbus vien už maistą. Nestebėtina, kad labai gausiai iš kaimų plaukia žmonės miestuosna arba užsienin. Miestuos daug bedarbių, net vasaros metu, kuriuos ramina perpildyti žvalgybos kadrai. Profesinių ir kitokių darbininkų organizacijų nėra. Tuo tarpu valdininkų, kariškių, ypač aukštesniųjų, ir žvalgybos būklė pagerėjo: jų skaičius nuolat didinamas ir algos pakeliamos. Užtad dantis sukandę taip ištikimai ir traukia diktatūros vežimą. Tik vargu, ar ilgam. Sunki būklė moksleivijos, ypač tų, kuriems teko nukentėt kovojant prieš fašistų smurtą: darbo mieste negaus. Visą laiką persekiojami.

„Gi žmonės su sočiais pilvais juokus krečia. Taip, neva Vytauto garbei sugalvojo gudrų šposą: nešiot apie Lietuvą Vytauto paveikslą. Žinokit, tai tik pradžia. Gal neužilgo išgirsite, kad Smetonos ar Voldemaro paveikslai pasamdytų agentų po Lietuvą tąsiojami. Jums tai gal nuostabu, bet šventa tikrenybė. Paskelbkit užsienio spaudoje, nors ir skaudu, komedijų rašytojai lai atvažiuoja: daug temų gaus Lietuvoje. Sotūs ponai tai daro savo interesams: jeigu Vytautas karūnos siekė, tai kodėl Smetonų Antanukui jos nesiekti, kodel Vytautu nepabūti? Dirba ir kruvinasis Voldemarų Augustinas: jo rankos dar nespėjusios nudžiūti nuo Vosyliaus, Augaičio, Merkelio ir dešimčių kitų kraujo siekiamųjų aukų. Tik vargu, ar pakęstų Lietuvos darbo liaudis antru kart jo jungą. Peraukštas įtempimas ir paties Augustinuko sveikatai pavojingas.

„Neseniai Kauno žvalgyba, kalbama už svetimos valstybės pinigus, suruošė Kaune priešlenkiškus pogromus. Apdaužyta keletas žmonių, išplėštas knygynas, išdaužyti lenkų gimnazijos langai. Sunkiai akmenimis į galvą sukruvinta lietuvaitė gimnazistė. Visą dieną siuto žvalgybos valdininkų vadovaujamos bandos.

„Yra žmonių, kurie sakinio doriau nemokėdami sulipinti, dideliais rašytojais nori būti. Štai ir Ant. Smetona. Žmogus, kuris rašė nuvalkiotiems laikraščiams straipsniukus, dabar juos surenka ir už valstybės pinigus išleidžia storomis knygomis. Visiems valdininkams ir įstaigoms išsiuntinėtas raštas, lygus įsakymui, kuriame liepiama pirkti tie raštai. Gudrus „rašytojas" ar ne tiesa? Tokiu „rašytoju" ir nemokąs rašyti Buridono asilas gali būti.

„Organizacijų tarpe joks veikimas negalimas. Štenceliai, Glovackiai ir kiti caro ar kaizerio adjutantai ant visų prašymų susirinkimams leisti ir tam panašių lipdo vienodą rezoliuciją: „negalima". Net Kauno mieste praeina ištisi mėnesiai ir nebūva sušaukta joks susirinkimas (žinokit, Kauno mieste 100,000 gyventojų). Neveikia sekmadieniais jokia skaitykla. Tik uniformuoti tipai storais pilvais šaligatvius trina. Tokia būklė, suprantama, gimdo kitokį veikimą: veikiama palėpėse, urvuose.

„Be cenzūros ruošiamas dar kaž koks spaudai „įstatymas". Tai bus spaudai peilis. Juo įvedama didžiausios bausmės už „neteisingas" žinias, laikraščiams nubaustiems neduodama aukų rinkti ir t. t. Žodžiu, tai „įstatymas" numušąs pasaulinį reakcioniškumo rekordą. Jį įvedus didžiuma laikraščių negalės viešai išeiti.

„Tai tiek šiuo kartu. Matote, nieko džiuginančio. Visgi, Draugai, neužmirškite artojų šalies: šiandien ar ryt ji retežius pajėgs numesti, būkit pasiruošę padėti jai".

Z. Gelgudas.

P. S. Kas žin ar Kauno fašistai nemėgins įrodyti, kad ir „D. Tiesa" leidžiama už „lenkų pinigus", kad tokius raštus deda?

„Pirmyn" Red.

Netikras raktas.

Straipsnis diskusinis Red.

„Vilniaus Žodžio" 15 n-ry p. N. K. palietė gana įdomų klausimą: kaip bus su bolševikais?

Tas klausimas iš tikrųjų vargina svietui galvas. Trylika metų senasis pasaulis keikia bolševikus, o jiems, kaip tam vilkui, tik kūnan eina. Keiksmais, žinoma, jų neišbaidysi, jiems nuo to nei šilta, nei šalta. Bet kaip gi tikrenybėj yra?

Šiandienės Rusijos gyvenimas nepaprastai įdomus ir, norint kiek plačiau nušviesti, laikraščio skiltise neišsiteksi. Todel ir pasitenkinsiu palietęs tą klausimą tik tiek, kiek leidžią sąlygos.

Darbininke! Atmink, kad ateitis priklauso tau. Todel būk pasiruošęs ją sutikti!

Ponas N. K., pasirėmęs lenkų „Wyzwolenie" partijos laikraščiu, tvirtina, kad: 1) Rusijoj yra žmonių valdžia (plačiosios liaudies), del to žmonės su lengva širdžia kenčia jos spaudimą ir nesiruošia jos versti. 2) Gyvenimas Rusijoj skurdus, bet visiem lygiai 3) Rusai jaučiasi, kad jie yra visagaliai, todel tuščios bus pastangos bolševikų valdžią nuversti.

Tai, rodos, ir bus svarbiausios p. N. K. iškeltos mintys.

Prieškariniais laikais Rusijoj buvo trilypio valdymo sistema: baslis, rublis ir apgaulė. Ir šiandien bešalis stebėtojas vargu ar panorėtų tvirtinti, kad toji garsi sistema pasikeitė. Greičiau ji bus priėmusi tik kitokias formas, bet esmė liko ta pati. Jau pats žodis **diktatūra** yra ant tiek iškalbus, kad ir be komentarų pasako kas per viena ta **žmonių** valdžia.

Rusiją valdo ne žmonių (liaudies) valdžia pilnoj to pavadinimo reikšmėj, bet **komunistų partija,** kuri iš 150 milijonų gyventojų priskaito savo narių (su raudonaisiais pionieriais) apie 5 milijonus, Tarybų rinkimų sistema šešelypė, kurios dėka į aukštesnes vietas praeina tik gryno kraujo komunistai. Rinkimai esti taip tvarkomi, kad rinkikai negali išrinkti į tarybas ko nori, nes balsavimas viešas ir rinkikams patiekiami iš kalno nustatyti kandidatai komunistai. Viena yra kur komunistai žmonių atsiklausia, tai kada esti įstaigos „valoms" nuo „biurokratų", „golovotiapovų" ir „kruglodurovų". Tada prie tos įstaigos iškabinami dideli plakatai ir kviečiami žmonės pareikšti skundus. Dažnai imami domėn ir anonimūs skundai.

Rusijoj gyvena ne visi vienodai ir ne visi skurdžiai. Šiuo metu galima nustatyti sekančias, maž daug, gyventojų pajamas:

Darbininkai juodadarbiai ir smulkūs raštinių tarnautojai gauna iki 90 rublių mėnesiui; kvalifikuoti amatninkai uždirba iki 400 rub. mėnesiui; inžineriai ir kitokie specai — iki 600 rub: mėnesiui; aukštieji valdininkai ima tūkstantines algas. Politiniais sumetimais yra nustatyta, kad komunistas neturi teisės imti didesnės algos, kaip 225 rub. mėnesiui. Pabrikuose ir dirbtuvese tas ir praktikuojama, pav. komunistas inžinerius gauna 225 rub. tuo tarpu amatininkas bepartyvis 400 rub., arba inžinerius bepartyvis 600 rub. mėnesiui. Tačiau komunistai naudojasi šiaip privilegijomis: butus geresnius įsitaiso, koperatyvuose turi pažinčių ir ką nors be eilės gauna ir t. t.

Iš aukščiau privesto bus aišku, kad „lygybės" Rusijoj nėra, nors tiesa nėra ir tokio didelio skirtumo, nebėra tokių žmonių, kurie šunų gydymui leistų šimtus tūkstančių rublių, tuo metu kai darbininkas neturi ir 20 kap. aspirinui nusipirkti.

Valstiečiai gyvena sunkiai. Žemės ūkio produktams nustatytos tvirtos kainos. Pavyzdžiui rugių pudui 1 rb. 50 kap., sviesto svarui 40 kap. ir t.t. Bet valstietis, gavęs už savo produktus kapeikas pabrikų išdirbinių koperatyvuose negauna kiek reikia, o laisvoj rinkoj už porą pakenčiamų batų reikia mokėti 60 rublių. Valstietis, norėdamas koki nors daiktą įsigyti priverstas ūkio produktus parduoti vagčia spekuliantams ir kai negali valdžiai atiduoti nustatytos normos — baudžiamas. Darbininkai, reikalingų pragyvenimui produktų tvirtomis kainomis tegauna vos apie 30 proc., likusius perka laisvoj rinkoj, mokėdami 20 kartų brangiau, kas suėda visą eilinio darbininko uždarbį.

Tokia, trumpai imant, yra Rusijos gyventojų medžiaginė padėtis.

Vasaros metu Rusijoj bedarbių nėra. Kaikuriuose rajonuose net trūksta, ypač trūksta kvalifikuotų darbininkų.

Pastaruoju laiku valdžia išleido įsakymą, kuris pririša darbininką jo darbo vietoj. Tas labai neigiamai atsiliepė darbininkuose, nes dabar nevalia bus pasirinkti darbo vietos ir keltis į kitą rajoną, kur yra geresnis uždarbis ir pragyvenimo sąlygos.

Žmonės laukia geresnių laikų, bet grįžti atgal niekas nenori. Praeity Rusijos darbo žmogus buvo laikomas gyvulio vietoj. Lieka ateitis. Bet ateitis, nežiunt milžiniško jėgų įtempimo ir rėkiančių pasigyrimui apie pasekmingumą statybos planų, Rusijos gyventojui ateitis atrodo neaiški, miglota. Jaunoji karta, auklėjama komunistinėj dvasioj, tų sunkumų lyg ir nejaučia. Tačiau senieji prie tokių suvaržymų negali priprasti.

Kad rusai jaustusi visagaliai, tokio pajautimo liaudyje nėra. Bet versti bolševikų valdžią nesiruošia ir, žinoma, būtų tik tuščios pastangos. Rusijos valdžios patvarumas visiškai nepareina nuo liaudies simpatijų, ar antipatijų. Ji laikosi todel, kad **valdymui naudoja visas priemones,** kaip ir kiekviena diktatoriška valdžia. Rusijos valdymo aparatas laikomas privilegiruotoj padėty, susideda iš komunistų ir del to jokių permainų nenori. Ir išviso valdžios nuvertimas nėra galimas, kai ji yra pakankamai budri ir kai vertėjai liaudies masėms nieko geresnio nežada duoti. Valdžios nuvertimui ir iš pagrindų pakeitimui valdymo sistemos bei krašto ūkio politikos tėra vienintelis kelias—revoliucija. Bet nereikia užmiršti, kad dirbtinų revoliucijų istorija nežino. Revoliucija nekyla nuo kieno nors agitacijos ar norų. Ją iššaukia visos tautos nelaimė, kai tos nelaimės yra regimi kaltininkai ir kai matoma, kad tuo būdu blogumas bus sumažintas. Kuomet liaudies masėms pažvelgia giltinė stačiai į akis, tada tik jos ryžtasi stoti kovon, rizikuoti gyvybe. Rusija prie to dar ne priėjo.

Visiems žinoma kokia žiauri buvo Rusijos caro valdžia. Revoliucinis judėjimas ten buvo giliai šaknis įleidęs, valdymo aparatas palyginamai buvo ištižęs, bet ir tai, jei ne didysis karas — Romanovų dinastija dar tris šimtus metų būtų ponavusi. Karas sugriovė ne tik Romanovų dinastiją, bet nurito nuo sosto ir Wilhelmą, kuris dar po šiai dienai žymios dalies vokiečių tebedievinamas.

Baigdamas norėčia dar pakartoti, kad p. N. K. „politikos supratimo raktas" netikras. Nėra pasaulyje tokios valdžios kurią žmonės mylėtų. Nemyli jos ir Rusijos liaudis. Bet lygiai nėra ir dirbtinų priemonių Rusijos gaisrui užgesinti, arba kitur jį permesti. Tuščios pastangos ir pinigų aikvojimas.

Pasikeitimai vienon ar kiton pusėn gali įvykti tik kilus naujam karui, prie kurio Europos buržuazija iš naujo ruošiasi, bet, kaip žinoma, nesnaudžia ir komunistai.

P. Š.

Darbininke! Nelauk sudėjęs rankas, kad kas nors atėjęs tave išvaduotų iš „tautos vadų" uždėto jungo!

Ats. Redaktorius ir leidėjas: Stasys Dainauskas. Spaustuvė „ZORZA" Vilniuje.